

10. Omelchenko L.M. Indyvidualnyi styl pedahohichnoho spilkuvannia yak odyin iz chynnykiv produktyvnoi vzaiemodii vykladacha i studentiv / L.M. Omelchenko // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia pedahohichna. – 2009. – № 25. – S. 223-225.

11. Tereshchuk S.V. Psykholohichni determinanty komunikatyvnoho potentsialu vchytelia: Avtoref. dys... kand. psykol. nauk: 19.00.07 / S.V. Tereshchuk; In-t psykholohii im. H.S.Kostiuka APN Ukrainy. – K., 2001. – 21 s.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL BASIS OF THE COMMUNICATIVE COMPETENCE DEVELOPMENT FOR THE HEAD OF THE GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

V.I. Kovalchuk, V.R. Ohorodnik

Abstract. *The specificity of management activities of the head is determined by communicative process, in which it occurs. The subject of management is the head, therefore the level of development of his/her communicative competence can be determined by the team ability to realize the long-term goals of educational activity. The significance of communicative competence also increases due to the introduction of the state-public model of management by the general educational institutions. Communicative competence of the head is an integral characteristic of his/her professional communication. The communicative competence development of the head of the general educational institution is an actualization of the individual's internal resources, which determine the effectiveness of management communication. The most relevant one is the productive level of communicative competence development. An experimentally tested model is a system of connected elements that reflect the logic of the communicative competence development for the head. During the introduction of the model the following tasks were implemented: the head's system of knowledge about features of pedagogical and administrative communicative interaction had been extended; the development of communicative productivity of the head of the general educational institution was realized by gradual optimization of his/her speech and communicative behavior under the conditions of specially created communicative situations; changes in socio-psychological attitudes had been achieved etc.*

Key words: *communicative competence, the communicative competence development.*

УДК 94(477)

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДУ ІПОТЕРАПІЇ

Т. І. КОВАЛЬЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: kovalchuk_tam@ukr.net

К. О. ПІДДУБНЯК, магістрант гуманітарно-педагогічного факультету,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Анотація: *Проаналізовано сутність категорії «іпотерапії» в соціально-педагогічній науці як нетрадиційного методу, заснованого на психосенсомоторному впливі на суб'єктів реабілітаційного лікування та соціальної адаптації - хворих дітей з органічними ураженнями нервової системи. Вивчено та узагальнено соціально-педагогічний досвід іпотерапевтичного центру «Спіріт». Доведено ефективність соціально-педагогічного методу іпотерапії за допомогою методики «Карта спостережень» Д. Скотта і тесту Люшера. На прикладі соціально-педагогічного досвіду іпотерапевтичного центру «Спіріт» обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність методу іпотерапії у лікуванні дітей з органічними ураженнями нервової системи.*

Ключові слова: *метод іпотерапії, верхова їзда, реабілітація, реабілітаційне лікування, соціальна адаптація.*

Актуальність (Introduction). Сьогодні іпотерапія є нетрадиційним методом реабілітаційного лікування та соціальної адаптації хворих дітей, методом реабілітації, заснованим на психосенсомоторному впливі на вершника. Іпотерапія входить у стандарти

© Т.І. Ковальчук, К.О. Піддубняк, 2017

медико-соціальної реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи в рамках одного з компонентів комплексного реабілітаційного процесу. В Україні статистичних даних з цього питання практично немає, а існуючі цифри не тільки не відображають реальний стан справ, а й суперечать одні одним. Так, за даними МОЗ, в Україні офіційно проживає 3200 людей з аутизмом. Насправді, реальні цифри в кілька разів вищі. За даними провідних світових організацій, що займаються цими питаннями, за останні роки кількість людей з таким розладом неухильно зростає і сьогодні складає 1% від усього населення планети, тобто більше, ніж усе населення України. Тим часом, кількість людей з психоемоційними захворюваннями в Україні сьогодні залишається невідомою через відсутність статистики, труднощі з діагностуванням і всі інші обставини, закономірно притаманні державі, яка тільки нещодавно усвідомила і визнала наявність даної проблеми [3]. Усе вищезазначене підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Висвітленню сутності методу іпотерапії в соціально-педагогічній науці як нетрадиційного підходу, реабілітаційному лікуванню та соціальній адаптації хворих дітей з органічними ураженнями нервової системи, лікуванню верховою їздою, проблемам нетрадиційного конярства присвячені праці таких вітчизняних і зарубіжних дослідників як А. Атамджан, В. Беліков, Д. Бікнелл, Д. Воронін, Д. Гуревич, Г. Дрьомова, Б. Гопка, Н. Іонатамішвілі, М. Коліне, І. Колкер, Е. Корольова, М. Лорія, В. Михайленко, В. Мухін, А. Полежаєва, М. Сібаєва, Д. Спинк, В. Трач, Т. Трубачова, Д. Церава, І. Шмакова, І. Штраус та ін. Тематика використання методу іпотерапії, методика проведення масажу, ЛФК цікавить не тільки вчених, але й широку громадськість.

Мета (Purpose). статі полягає в аналізі наукової літератури з використання методу іпотерапії у лікуванні дітей з органічними ураженнями нервової системи, обґрунтуванні та експериментальній перевірці рівня ефективності методу іпотерапії у лікуванні дітей, висвітленні особливостей реалізації реабілітаційного лікування та соціальної адаптації цих дітей.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз наукової літератури з метою дослідження сутності методу іпотерапії; систематизація та узагальнення інформації для обґрунтування застосування методу іпотерапії у дітей з органічними ураженнями нервової системи в умовах сьогодення; екстраполяція отриманих результатів з метою окреслення особливостей реалізації реабілітаційного лікування та соціальної адаптації цих дітей в різних регіонах.

Результати (Results). Сьогодні практичні лікарі, психологи та соціальні педагоги стали інтенсивно впроваджувати у практику лікування деяких хвороб (дитячий церебральний параліч, затримки психосенсомоторного розвитку, затримка мовного розвитку, ранній дитячий аутизм, генетичні захворювання, реабілітація при онкозахворюваннях, реабілітація після інсульту, цукровий діабет, сколіоз I, II ступеня, девіантна поведінка і т. д.) метод іпотерапії. На думку І. Штрауса, В. Мухіна [2; 4] та ін. метод іпотерапії є достатньо ефективним для лікування дітей з органічними ураженнями нервової системи. Нейрофізіологічне лікування з використанням верхової їзди, як зазначають І. Колкер, В. Михайленко, І. Шмакова [1], успішно лікує симптоми і позитивно впливає на перебіг дитячого церебрального паралічу. По суті, іпотерапія є видом фізіотерапії, але має набагато більше можливостей, оскільки об'єднує три сфери впливу на вершника: *біомеханічну, психоемоційну, біоенергетичну*. При такому поєднанні факторів впливу ефективність методу дуже висока.

У 2010 році групою ентузіастів з підтримки Дитячого психіатричного центру був створений іпотерапевтичний центр «Спіріт». Тут працюють три коні і три команди та лікар-невролог, реабілітолог, доцент кафедри медичної реабілітації, що консультує всіх хворих дітей. Сьогодні центр «Спіріт» відвідує понад 200 дітей. Він допомагає діткам в лікуванні церебрального паралічу, аутизму, психоемоційних затримок. Нещодавно тут розпочалася реабілітація онкохворих дітей методом іпотерапії. Іпотерапія – чи не єдиний спосіб швидкої реабілітації цих дітей, так як всі інші процедури – протипоказані. Результати тісного спілкування з тваринами стають помітними через кілька занять. Діти починають краще писати, стають терплячішими, краще йдуть на контакт, у пацієнтів координація рухів повністю відновлюється. Вони починають рівно ходити, у них зміцнюються м'язи спини і рук. Часто покращуються їх результати у школі. Вони стають відкритішими в комунікації з однолітками.

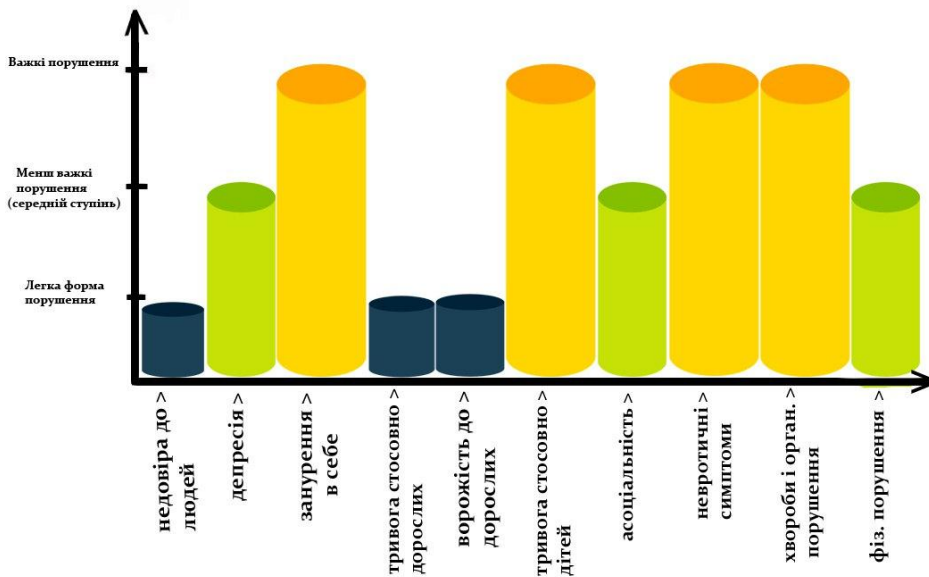

Рис. 1 Карта спостережень (за Д. Скоттом)

У центрі іпотерапія відбувається в ігровій формі. Упродовж занять дітей супроводжує тренер та психолог, які разом з клієнтом вивчають будову коня, далі – спеціальні вправи та масаж. Наприкінці заняття діти обов'язково годують своїх тварин фруктами та овочами, цим самим мінімізуючи психологічну дистанцію між ними. Саме основне в занятті – це рух коня, а емоції, елементи гри є похідними, але в комплексі вони дають адаптаційний результат.

У результаті спостереження нами було отримано рейтинг симптомів порушення поведінки, верхню сходинку серед яких займають: занурення в себе, тривога стосовно дітей, невротичні симптоми, хвороби та органічні порушення (рис. 1). Занурення у себе супроводжується униканням контактів з людьми, захисним спротивом з приводу будь-яких контактів. Поведінка всіх учасників дослідження відповідала одинадцятьом показникам з 13 пунктів.

Тривога за дітей, зокрема, тривога стосовно сприйняття себе іншими дітьми, всі симптоми яких важливі у шкалі карти, були відображені в поведінці дітей 13 симптомами з 15. Це свідчить про важкі порушення дезадаптивності. Що стосується спостереження за наступним блоком фіксованих форм поведінки, то високий ступінь його прояву характеризується наявністю невротичних симптомів. Було встановлено відповідність у поведінці дітей 6 фрагментів з 7. Блок, елементи якого відповідають хворобам та органічним порушенням, відображено в 10 фрагментах з 14.

У ході дослідження з урахуванням поведінки досліджуваних до менш важких порушень були віднесені депресія, асоціальність та фізичні порушення. Блоку фрагментів, що характеризують синдром депресії поведінки дітей відповідало 7 із 20 симптомів, що свідчить про схильність до роздратування. Синдром асоціальності, який зайняв також середню ланку, вказує на певний ступінь незалежності. До легкої форми порушення, з урахуванням поведінки досліджуваних, віднесено синдром недовіри до людей, тривоги стосовно дорослих, ворожість до дорослих. Дані блоки були відображені проявами лише в декількох фрагментах, тому суттєвого порушення серед них не встановлено.

Таблиця 1

Авторська програма реабілітації дітей з особливими потребами на основі іпотерапії

Місяці реабіліт.	ЛФК	Масаж	Іпотерапія
1	+	+	+
2	+	-	+
3	+	+	+
4	+	-	+

5	+	+	+
6	+	-	+
7	+	+	+
8	+	-	+
9	+	+	+
10	+	-	+
11	+	+	+
12	+	-	+

Програма реабілітації у центрі розрахована на рік. Заняття з хворими дітьми проводяться 4 рази на тиждень під керівництвом реабілітолога, самостійні заняття – 2 рази на тиждень. Іпотерапія використовувалася три рази на тиждень, тривалість занять складала 60 хв. Лікувальна гімнастика використовувалася 4 рази на тиждень та додатково 2 рази самостійно. Масаж використовувався курсами з перервами в місяць (табл. 1). ЛФК використовувалася у вигляді світлолікування, електролікування, магнітотерапії, теплолікування, гідролікування.

Основною особливістю планування заняття з іпотерапії є велика за тривалістю підготовча частина, що дозволяє досягнути більшого психологічного ефекту та звикання дитини до коня (рис. 2). Упродовж заняття з іпотерапії використовувалися такі типи вправ: активні, активні вправи з допомогою, пасивні вправи та ігри. За спрямованістю використовували такі вправи: на релаксацію м'язів, на розтягування, дихальні, силові та швидкісно-силові, корегувальні, на координацію рухів, на рівновагу, прикладні вправи. Дитина поступово позбавлялася тривожності, ставала більш впевненою у собі, оптимістичнішою та щасливішою.

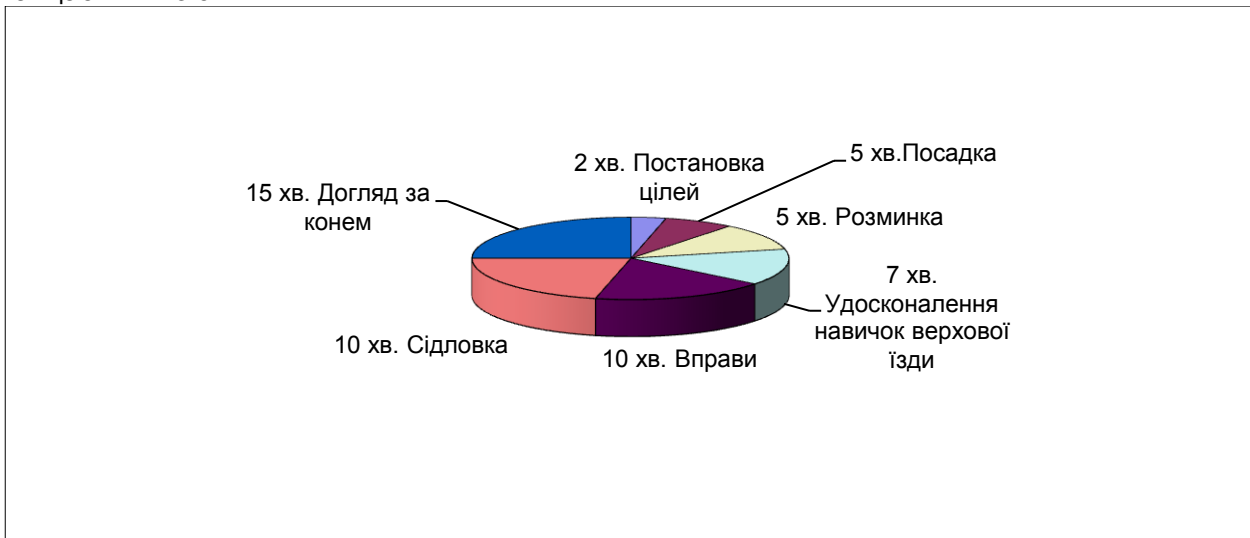

Рис. 2 План заняття з іпотерапії

Найбільш ефективними у фізичній реабілітації, в поєднанні з іпотерапією, є наступні методики масажу: класичний лікувальний масаж, масаж для покращення дихання, сегментарний масаж, точковий масаж. Масаж повинен покращити кровообіг, збільшити силу та нормалізувати тонус уражених м'язів, зменшити їх спазматичність. Для нормалізації збудливості нервових клітин спинного мозку та нормалізації трофічних процесів використовується масаж паравертебральних ділянок.

Фізіотерапевтичні засоби обираються індивідуально для кожного пацієнта, а саме: кріотерапія, рефлексотерапія, світлолікування, магнітотерапія, парафінолікування, бальнеотерапія (вуглекислі, сірководневі, радонові, хвойні, йодобромні, скипидарні ванни), душі, електролікування (використовувалися токи, різні за своїми характеристиками: напругою, формою, частотою коливань, напрямком).

ЛФК використовується у таких формах: ранкова гігієнічна гімнастика, лікувальна

гімнастика, самостійні заняття (з батьками), гідрокінезотерапія. Всі заняття проводяться індивідуально чи малогруповим методом. Використовуються активні, пасивні та активні вправи з допомогою. Тривалість заняття лікувальною гімнастикою становить від 30 до 45 хвилин. Наступним кроком нашого дослідження була обробка результатів тесту Люшера, який був пройдений досліджуваними в on-line режимі. Дана методика дає чітке уявлення про психоемоційний стан людини. Так як фахівці іпотерапевтичного центру «Спірит» стверджують, що результат методу спостерігається уже після першого комплексу, що складається з 10 занять, методика була апробована двічі: до і після зазначених вище занять.

Аналізуючи ці дані, варто зазначити, що використана методика Люшера, безперечно, внесла деякі викривлення. Тому висновки про зміну вираженої тривоги на стійкість емоційної сфери у досліджуваних «до» і «після» застосування методу іпотерапії варто вважати артефактами узагальнення. Цілком доцільно аналізувати виявлені зміни психологічних портретів в результаті взаємодії коня з дитиною.

Висновки і перспективи (Discussion). Вивчено та узагальнено соціально-педагогічний досвід іпотерапевтичного центру «Спірит». Зі слів батьків, метод іпотерапії дає позитивний результат уже через декілька занять: ставить на ноги, сприяє встановленню контакту з дитиною, адаптує та соціалізує в оточуючому середовищі.

Експериментально перевірено рівень ефективності методу іпотерапії за допомогою методики «Карта спостережень» Д. Скотта і тесту Люшера. За результатами спостереження було отримано рейтинг симптомів порушення поведінки, верхню сходинку серед яких займають занурення в себе, тривога стосовно дітей, невротичні симптоми, хвороби та органічні порушення. Реабілітація дітей з особливими потребами на основі іпотерапії, масажу, ЛФК дають гарний терапевтичний ефект. Підсумком психологічного портрету тесту Люшера досліджуваних дітей «до» і «після» відвідування комплексу занять з іпотерапії став яскравий прояв бажання до змін, бажання до контакту та соціалізації, а найголовніше – бажання жити, що є найвищою цінністю людства.

Створено програму експериментального дослідження іпотерапевтичних занять для подальшого їх застосування в центрі «Спірит». Авторська програма реабілітації розрахована на рік і включає масаж, ЛФК та іпотерапію. Детально розписано план заняття, види масажів, елементи ЛФК, використаний інвентар та вплив кожної вправи на реабілітацію дітей з обмеженими можливостями.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх використання дозволить виявляти рівень кризового стану в боротьбі з психологічними захворюваннями та соціальної адаптації, визначати його причини, формувати і реалізовувати систему соціальних програм з урахуванням рівня кризового стану, що сприятиме підвищенню ефективності соціалізації [3]. Безперечно, для здорових дітей іпотерапія також є дуже корисним засобом раннього розвитку. Вона фізично зміцнює осанку та весь організм. З першого року життя заняття іпотерапією є прийнятними. До занять допускаються діти з 6 місяців, проте варто пам'ятати, що позитивні результати будуть досягнуті лише разом з фаховими інструкторами та лікарями.

Перспективи дослідження полягають у виявленні рівня кризового стану в боротьбі з психологічними захворюваннями та соціальної адаптації, визначенні його причин, реалізації системи соціальних програм і методик як засобів педагогічного впливу при фізичній реабілітації, при ураженнях нервової системи, при розладах координації рухів.

Список використаних джерел

1. Колкер И. А. Детский церебральный паралич. Инструментальная диагностика. Лечение / И. А. Колкер, В. Е. Михайленко, И. П. Шмакова. – Одесса : Пласке, 2006. – 312 с.
2. Мухін В. М. Фізична реабілітація: підручник / Мухін В. М. – 3-тє вид., перероблене та доповн. – К. : олімп. л-ра, 2000. – 422 с.
3. Підготовка майбутніх соціальних працівників/соціальних педагогів до професійної діяльності: колективна монографія / Л. В. Вікторова, Т. І. Ковальчук, О. Б. Кошук, С. О. Кубіцький, О. В. Лапа, П. Г. Лузан, О. В. Наконечна, О. М. Прохорчук, І. В. Сопівник, Р. В. Сопівник, Р. О. Тарасенко, Н. Т. Тверезовська. – К. : «ЦП «Компринт», 2016. – 589 с.
4. Штраус И. Иппотерапия. Нейрофизиологическое лечение с применением верховой

езды: пер. с нем. / И. Штраус. – М. Московский Конноспортивный клуб инвалидов, 2000. – 102 с.

References

1. Kolker I. A. Detskyi tserebralnyi paralitch. Instrumentalnaya diagnostika. Letchenye / I. A. Kolker, V. E. Mykhaylenko, I. P. Chmakova. – Odesa : Plaske, 2006. – 312 s.
2. Mukhin V. M. Fyzychna reabilitatsia: pidruchnyk / V. M. Mukhin – 3-e vyd., pereroblene ta dopovn. – K. : olimp. l-ra, 2000. – 422 s.
3. Pidgotovka maybutnikh sotcialnykh pratsivnykiv/sotcialnykh pedagogiv do profesyinoi dialnosti: kolektyvna monografija / L. V. Viktorova, T. I. Kovalchuk, O. B. Kochuk, C. O. Kubytskyi, O. V. Lapa, P. G. Luzan, O. V. Nakonetchna, O. M. Prokhortchuk, I. V. Sopivnyk, R. V. Sopivnyk, R. O. Tarasenko, N. T. Tverezovska. – K. : «TsP «Kompynt», 2016. – 589 s.
4. Chtraus I. Ipoterapiia. Neirofiziologitcheskoje letchenye s primeneniem verkhovoi iezdy: per. s. nem. / I. Chtraus. – M. Moskovskiy Konnosportivnyi klub invalidov, 2000. – 102 s.

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ МЕТОДА ИППОТЕРАПИИ

Т. И. Ковальчук, К.О.Піддубняк

Аннотация. Проанализировано сущность категории «иппотерапия» в социально-педагогической науке как нетрадиционного метода, основанного на психо-сенсомоторному влиянии на субъекты реабилитационного лечения и социальной адаптации - больных детей с органическими поражениями нервной системы. Изучено и обобщено социально-педагогический опыт иппотерапевтического центра «Спирит». Доказано эффективность социально-педагогического метода иппотерапии с помощью методики «Карта наблюдений» Д. Скотта и теста Люшера. На примере социально-педагогического опыта иппотерапевтического центра «Спирит» обоснованно и экспериментально подтверждено эффективность метода иппотерапии при лечении детей с органическими поражениями нервной системы.

Ключевые слова: метод иппотерапии, верховая езда, реабилитация, реабилитационное лечение, социальная адаптация, иппотерапевтический центр.

SOCIAL AND EDUCATIONAL PRINCIPLES OF HIPPO THERAPY

T. I. Kovalchuk, K.O. Piddubnak

Abstract. The article analyzes the essence of "hippotherapy" category in social pedagogy as an unconventional method, founded on psychosensemotorical influence on the subjects of the treatment and social adaptation – children with nervous system organic disorder. Studies and generalizes from the experience, accumulated in hippotherapeutic center "Spirit" Proves the effectiveness of hippotherapy, as the social pedagogy method, using D. Scotts "The map of surveillance" and Luciers test. Effectiveness of said method in dealing with kids with nervous system organic disorder was experimentally validated with the example of "Spirit" center.

Keywords: method of hippotherapy, horseback riding, rehabilitation, social adaptation hippotherapeutic center.

УДК 37.378

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ – НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОГО ОСВІТЬОГО ПРОСТОРУ

О.В. КУЧАЙ, доктор педагогічних наук

Національний авіаційний університет

E-mail: tetyanna@ukr.net

Анотація: У статті розглядається академічна мобільність – необхідна умова формування спільного освітнього простору. Висвітлюються види академічної мобіль-

© О.В. Кучай, 2017